

het voor den omgang wat stijf: *Ik wend mij tot u; hij sprak tot mij; liever naar u en tegen mij.* Voor de plaats wáár, is het geheel verouderd, b. v. op titels van boeken: *geprent tot Amsterdam, voor gedrukt te Amsterdam.*

^h *Tusschen* werd oulings herhaald: *Dat er eene scheiding zij tusschen mij en tusschen u.* Aan de Kaap hoort men dit gebr. nog; maar *tusschen* is uit den aard wederzijds betrekkelijk, en behoeft dus niet herhaald te worden.

¹ Onze voorouders gebruikten *af* en *of* menig maal voor *van*, en misschien is *van* niet anders dan letteromzetting voor *af*, met eene aangevoegde *n*. *Hij weet er af* zeggen wij nog wel; en bij Cats leest men: *Mijn hoofd draait er af.*

² Voor een bijw. of bijv. nmw. is *te* als bijw. aan te merken, b. v.: *te laat, te groot*; en dit *te* wordt door *al* nog versterkt: *al te laat, al te groot enz.*

Kaapsch taaleigen.

275. Zeer opmerkelijk is het gebruik van overal het voorz. voor tusschen het wkw. en den 3. of 4. naamv. in te voegen: *kan je nie voor mijnnie? Kent gij mij niet? Zie je voor die paard? Ziet gij dat paard? Ik geef voor jou wat moois. Ik zeg voor hom: ai jij sla voor die kind, ik zal voor jou bijkom.* Ik zeg hem, als jij het kind slaat, zal ik je weten te vinden. Zie voorts in de *Proeve* de woorden *tegen, langs* enz.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

VOEGWOORDEN.

Wat zij zijn.

276. Dit is boven (§ 83) aangetoond, en uit hetgeen daar gezegd is, kan men genoeg afnemen, dat het voegw. geen der minst belangrijke taaldeelen is.

Hun getal.

277. Op hoevelerlei wijze de eene zinsnede van de andere kan afhangen, zoo velerlei soort van voegww. zijn er; en indien men er eene volledige lijst van wilde opstellen, zou men zeker het getal van zestig te boven gaan, b. v.: *en, ook* enz., *zijn opsommende; want*

dewijl enz., *redengevende*; maar, *nogtans*, enz. *tegenstellende*, en zoo vervolgens.¹

¹ Een volledige lijst van voegww., naar hunne verschillende verrigtingen gerangschikt zou te omslagtig zijn, te meer daar wij op dit rededeel nog herhaaldelijk zullen terug komen.

Eenige bijzonderheden over sommige voegww.

278. 1. Men onderscheide *dewijl* (redengevend) en *terwijl* (tijdbepalend) b. v.: *Zij hebben de duisternis liever gehad dan het licht, dewijl hunne werken boos waren. Terwijl de mensch slaapt, waakt de Voorzienigheid.*

2. *Noch* (uitsluitend) en *nog*, bijw. van *during*: *Hij heeft geld noch goed om te verliezen. Ook nu nog beloont de arbeid den vlijtige.*

3. Sommige behooren tot den deftigen stijl, als: *trouwens, mitsgaders, aangezien, voorts, overzulks* enz.

4. Andere zijn verouderd, als *lijkewel* voor *nogtans*, *doe* voor *toen*, en *nademaal* voor *uithoofde* of *om reden* enz.

5. Men bediene zich van *dan* na den vergr. tr. van *vergel.*, en van *als* wanneer zoo vooraf gaat: *Het is later dan ik dacht, maar niet zoo laat als gij zegt.*

6. Men vermijde opeenstapeling van gelijkbeduidende voegww., als: *evenwel nogtans, om reden en uit hoofde van* enz.

Het Kaapsch taaleigen.

279. Om niet in herhaling te vervallen, verwijzen wij liefst naar onze *proeve*. Als eene opmerkelijke bijzonderheid gewagen wij hier slechts van de zamenkoppeling van *want* met *waarom*: *Ik heb mijn huis niet willen verkoopen, want waarom? men gelooft algemeen dat de vaste goederen binnen kort zullen rijzen.* Hier is een van beide voegww. geheel overtollig.

TOEGIFT OVER TUSSCHENWERPSELS.

Een tusschenwerpsel geen rededeel.

280. Een uitroep die niet strekt om een denkbeeld uit te drukken, maar om eene gemoedsbeweging aan te kondigen of een klank na te bootsen, kan men niet wel als rededeel beschouwen.

Wat men daartoe brengen kan.

281. Uitroeping van smart of droefheid: *O! ach! helaas!* Van vreugde: *O! hoezee!* Van goedkeuring: *Bravo!* Van afkeuring: *Foei!* Van wenschen: *Och!*

Om de aandacht te trekken: *Hei! holla!* Van verwondering: *Ei! ei!* Van opwekking: *Toe!* Om stilte te gebieden: *St!* Klanknabootsingen zijn: *Bons! krak! pardous! tik! tik! paf!* enz. Geheele tusschenzinnen, als: *God beter 't! dat de hemel verhoede!* enz. als tusschenwerpsels te beschouwen, is eene dwaling.

Misbruik te vermijden.

282. Veelvuldig gebruik van tusschenwerpsels kenmerkt gebrek aan smaak. Men vermijde b. v.: *Papperlapap! lierumlarum! hemelsche fluit!* en honderd zulke aardigheden, daar de taal der onbeschaafden vol van is. Het Kaapsch taaleigen vindt men in de Proeve, op *sies! zoe! gonne!*

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

OVER AFLEIDING IN HET ALGEMEEN.

Wat afleiding is.

283. Afleiding noemt men in de spraakleer de kunst om ww. tot hunnen oorsprong, tot hun eevoudigsten vorm, bij overdragt wortel genaamd, terug te brengen.

Hoe dit geschiedt.

284. Hiertoe worden alle voor- achter- en tusschenvoegsels van een w. afgescheiden, en alle letterverzettungen en klankverwisselingen hersteld; nemen wij b. v.: *ongestadigheid* en snijden vooreerst *on* en *heid* als bekende voor- en achtervoegsels af, dan blijft *gestadig* over; diezelfde bewerking herhalen wij met *ge* en *ig*, en zoo krijgen wij *stad*; maar nu heeft het nmw. *stad* met *ongestadigheid* niets te doen; dit leidt ons tot de gissing dat de *d* eene ingeschoven letter is, gelijk wij die vinden in *nader* en *zwaarder* voor *na-er* en *zwaar-er*, en zoo verkrijgen wij den wortel *sta* van het wkw. *staan*. Een tweede voorb. zij *nooddruftig*: *Nood* is niet als voorvoegsel, maar wel als zelfs. nmw. bekend, en wordt als zoodanig eerst van *druftig* gescheiden; maar wat is dit? Snijd ik den uitg. *ig* af, dan blijft mij *druft*, dat mij, buiten de zamenst. *nooddruft*, niet bekend is; maar nu is *t*